

Dijken en Natuur - Factsheet

Initiatieffase

Het project Dijken en Natuur

Drie jaar geleden begonnen we met de uitvoering van het HWBP innovatieproject Dijken en Natuur. We deden onderzoek naar de mogelijkheden en beperkingen van dijkversterkingen in en nabij natuurgebieden, met een focus op Natura 2000 gebieden. Er is een heel rijke oogst aan inzichten en informatie opgehaald, die we hebben verwerkt in een rapportage van de eerste fase van het project en vervolgens, in de tweede fase, naar een eindadvies en een viertal eindproducten: a) films over de essenties van benodigde houding en aanpak van versterkingsprojecten in en bij natuurgebieden; b) een handreiking voor juridische aspecten c) systematisering van 12 typen Naturebased Solutions en tot slot d) factsheets over bevindingen en do's per projectfase.

De opdracht Roadmap voor projecten

Benutting van bestaande processen

In het project "Dijken en Natuur, een symbiose" merkten we al in gesprekken met dijkwerkers maar ook met experts en vergunningverleners, dat de crux voor het kunnen pakken van kansen in de eerste fasen, of misschien zelfs daarvoor liggen: begin vroeg in de lopende gebiedsprocessen, werk aan de samenwerkingsrelaties en denk vanuit het systeem. En bovendien, dat het denken over de hele projectcyclus, dus óók het meenemen van toekomstig beheer en onderhoud, kan inspireren en tot andere keuzes kan leiden. Bestaande processen bleken prima geschikt om natuur en waterveiligheidsoplossingen samen op te laten lopen, al lijkt het moeilijker om voor integrale oplossingen te gaan. Dit hebben we nader uitgewerkt; we hebben literatuur verzameld en recente, helpende ontwikkelingen opgespoord. We zijn in gesprek gegaan met verschillende experts en mensen uit het veld en dankzij de inbreng van ruim 20 mensen hebben we zo praktisch mogelijke handreikingen opgeschreven voor beleidsmakers, dijkwerkers en terreinbeheerders.

#Hoedan?

In 6 fasen hebben we uitwerking gegeven wat je kan doen om waterveiligheid en natuur samen tot oplossing te laten komen. We sluiten daarbij zoveel mogelijk aan op al bestaande werkwijzen en geven handreiking hoe je, met een net andere aanvliegroute of uitgangspunten, waterveiligheid en natuur in symbiose kan brengen:

1. Strategie, visie en beleid

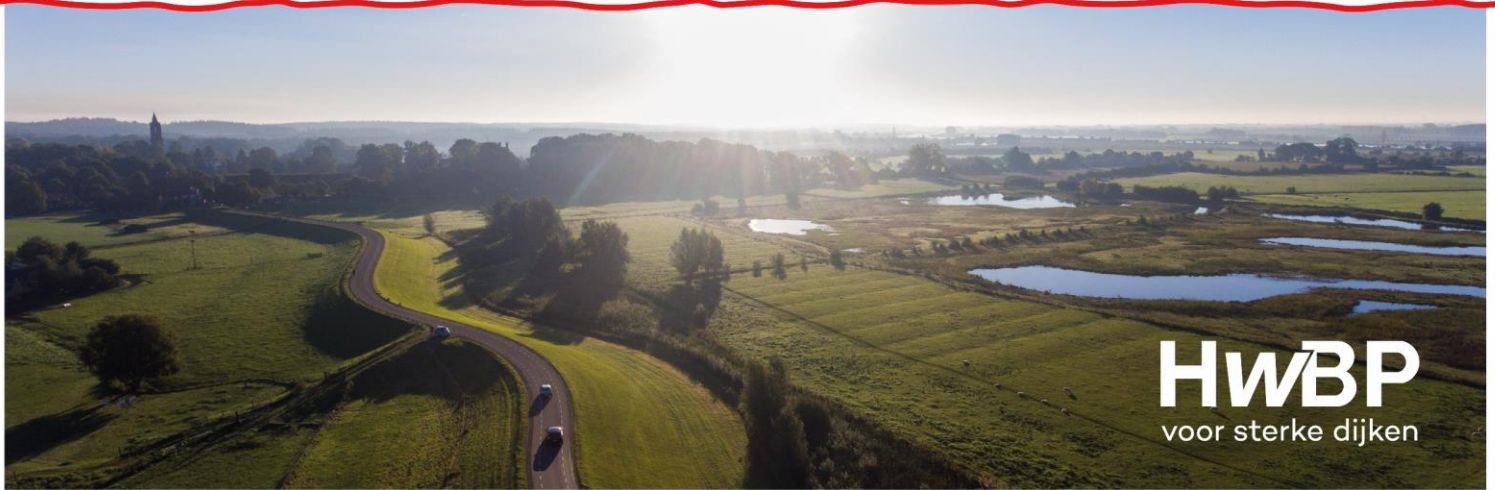
Strategie, visie en beleidsontwikkeling vinden continu plaats en zijn contextueel voordat er sprake is van een dijkversterkingstraject. Het zijn taken van de lijn-organisatie. Implementatie van het beleid zou logischerwijs door middel van projecten plaatsvinden. Maar nu zijn projectorganisaties vaak los georganiseerd en missen ze dus de verbinding met oorspronkelijke ambities en beleid. Als je die verbinding herstelt geven gebiedsvisies richting aan projectscope en projectdoelen, en blijven samenwerkingsrelaties effectief doorwerken.

2. Initiatieffase

De initiatieffase eindigt in een startbeslissing. Van een heel heldere, scherp geformuleerde startbeslissing heeft het project in de fasen die nog komen veel profijt. Het bepaalt de mindset en de beweegruimte om al dan niet waterveiligheid en natuurdoelstellingen te verbinden. En het zet andere actoren tijdig in beweging.

3. Verkenning

De verkenningsfase eindigt in een voorkeursbeslissing met een voorkeursalternatief (VKA). Met de startbeslissing uit de initiatieffase als startpunt, worden opties verkend om aan de doelen en de opgaven te voldoen. Samenwerking met

relevante overheden, experts en direct belanghebbenden wordt opgetuigd. Alternatieven worden getoetst aan een ruimtelijk kwaliteitskader, maatschappelijke kosten en baten worden in beeld gebracht. Dit zijn activiteiten die een projectteam altijd al uitvoert. Door ze net anders uit te voeren kan een projectteam kansen pakken voor meer waardevolle, natuurlijke oplossingen.

4. Planuitwerkingsfase

De voorkeursbeslissing wordt in de planuitwerkingsfase verder uitgewerkt tot een projectbeslissing. Hier is de essentie dat de detaillering in deze fase plaatsvindt met behoud van duurzaamheidsambities en integratie van ecologische overwegingen. Kijk naar de factsheet Planuitwerkingsfase voor meer handreiking hoe je de MKBA kan uitvoeren zodat je daar invulling aan geeft. Hoe je ook de kennis van marktpartijen kan benutten voor maakbare oplossingen en het omgaan met onzekere factoren.

5. Realisatiefase

Misschien is gekozen voor een vroege marktbenadering en een 2-fasen contract, vanwege de onzekerheden die kunnen spelen bij het realiseren van een integrale oplossing. De factsheet Realisatiefase wijst op geleerde lessen bij het HWBP, om je voordeel mee te doen.

En dan gaat de schop gaat in de grond. Wat zijn aandachtspunten bij de uitvoering? In ieder geval is van belang om de focus te houden op ruimtelijke (en als onderdeel daarvan ecologische) kwaliteit plus goede monitoring, ook voor de oplevering en overdracht naar beheer.

6. Nazorgfase (Beheer en Zorgplicht)

We maken de cirkel rond: als ecologie/natuur/biodiversiteit onderdeel is van het goed functioneren van de asset, dus bijdraagt aan de waterveiligheid, dan moet dat verankerd worden in beheer. En dat kan door de lijn door te trekken en het beleid te verankeren in een strategisch assetmanagement plan, daarin in de bedrijfswaardenmatrix (BWM) natuur of ecologie als 'waarde' op te nemen en beheerskeuzes in de driehoek prestatie-kosten-risico's mede daarop te baseren.

De factsheets zullen door middel van de Roadmap Duurzaam HWBP worden verspreid en moeten op zichzelf leesbaar zijn. Ze hebben een sterke onderlinge samenhang: In het project Dijken en natuur is de bevinding geformuleerd dat het cruciaal is om continu in gesprek te zijn en verbindingen te maken tussen ambities en opgaven in het gebied, zodat projectteams aan de gang kunnen met een passende opdrachtformulering. Daarom raden we aan om ook de andere factsheets te lezen.

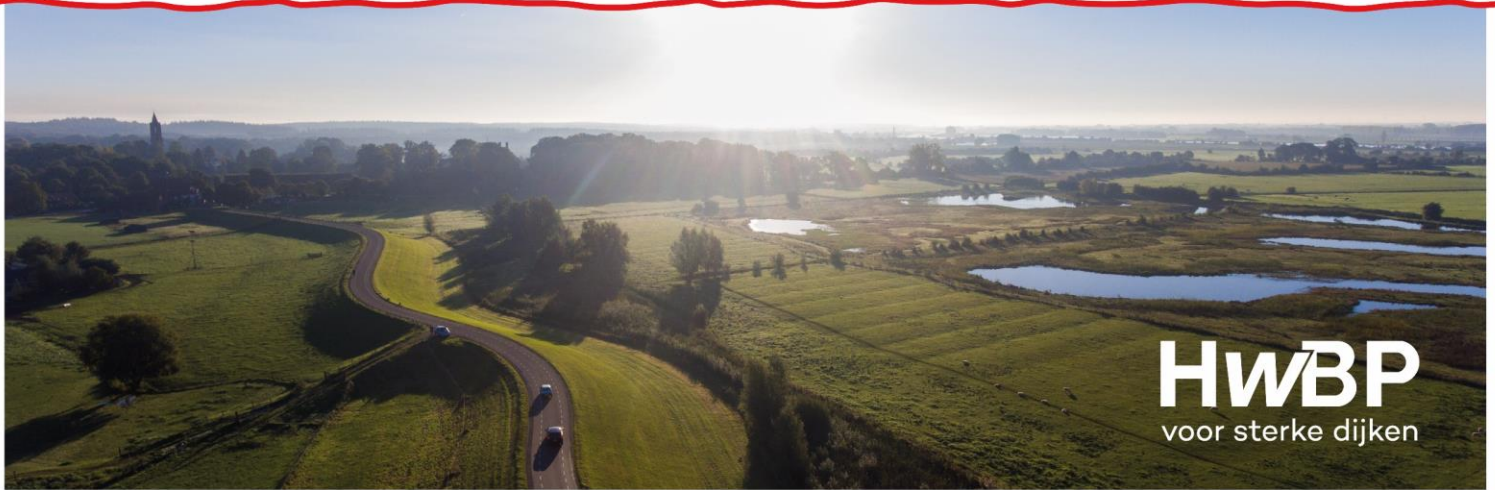
Doel van de initiatieffase

Het doel van de initiatieffase is om toe te werken naar een startbeslissing over de scope van en een solide basis leggen voor het waterveiligheidsproject.

In de initiatieffase is een integrale afweging essentieel, want daarmee kunnen waterveiligheid en natuurdoelstellingen (als onderdeel van duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit) in samenhang beschouwd worden. In het kader van het HWBP wordt vrijwel altijd aan een dijkversterking gedacht. Echter, waterveiligheid kan ook bereikt worden op andere manieren. Bijvoorbeeld door voorlanden aan te leggen. Ook dergelijke oplossingen zijn doelmatig. De integrale afweging kan leiden tot de conclusie dat delen/trajecten het beste integraal aangepakt kunnen worden (dus als integraal project). Zulke projecten krijgen dan een meervoudige doelstelling voor het gelijk bereiken van waterveiligheid en natuurdoelen (als onderdeel van duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit).

Contextuele informatie voor de initiatieffase

De initiatieffase is de fase waarin het helder wordt dat er iets te doen staat in de leefomgeving. Bijvoorbeeld tijdens het opstellen van de omgevingsagenda's, vanwege issues die spelen in de zorgplicht van de waterkeringen, door de beoordeling van de dijken of vanwege het bereiken van natuur-, waterkwaliteits- of andere doelen. In deze fase vindt de afbakening van de opgave plaats.

De initiatieffase, uitmondend in de startbeslissing, is essentieel voor een aantal belangrijke beslissingen. Gaat het hier om het verbinden van opgaven op gelijkwaardige basis en het streven naar maximale maatschappelijke meerwaarde? Oftewel, een project met een meervoudige doelstelling? Of gaat het om een waterveiligheidsopgave waarbij mogelijkheden worden verkend om andere doelstellingen – passend binnen de kaders van waterveiligheid – mee te laten koppelen?

Overwegingen bij het kiezen van het integraliteitsniveau zijn bijvoorbeeld:

1. Ecosysteembenadering: Het combineren van waterveiligheid en natuurontwikkeling leidt tot robuustere en veerkrachtigere oplossingen die beter bestand zijn tegen klimaatverandering.
2. Maatschappelijke meerwaarde: Geïntegreerde projecten bieden naast waterveiligheid ook voordelen op het gebied van biodiversiteit, recreatie en ruimtelijke kwaliteit.
3. Kosteneffectiviteit: Op lange termijn kunnen natuurlijke oplossingen kosten-effectiever zijn dan traditionele of harde infrastructuur.
4. Wettelijke vereisten: Natuurwetgeving vereist vaak compensatie of mitigatie bij waterveiligheidsprojecten, waardoor integratie vanaf het begin efficiënter is.
5. Innovatie stimuleren: De combinatie van doelen stimuleert innovatieve oplossingen en technieken in waterbeheer.

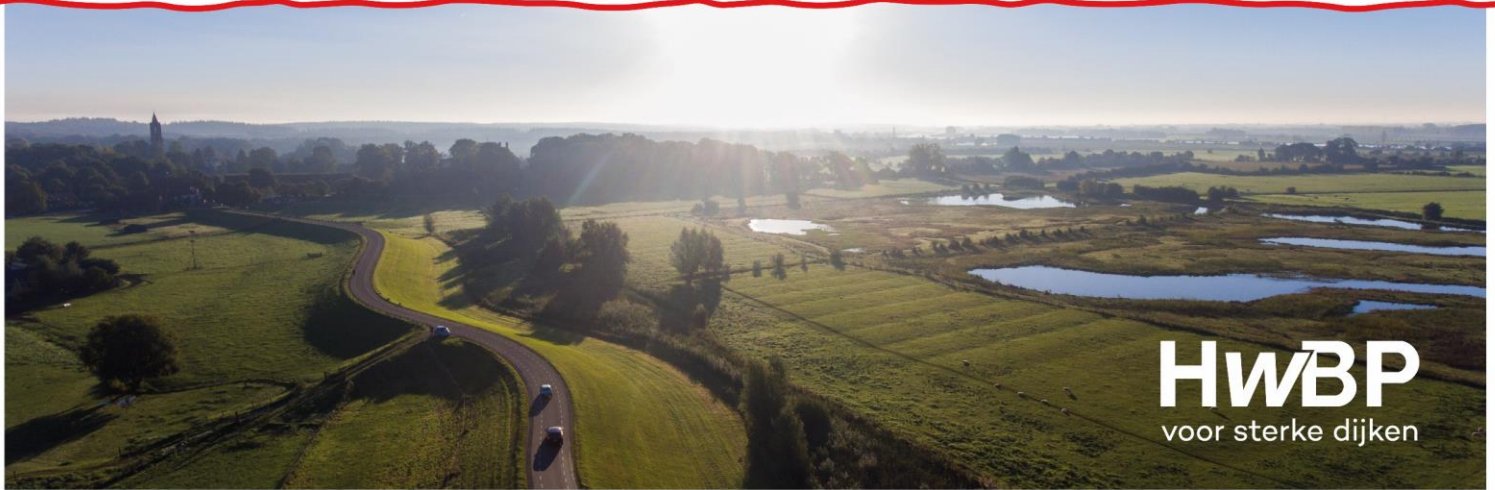
De initiatieffase is dus een heel belangrijke fase, want het mondt uit in een startbeslissing waarin de breedte van de verdere verkenningen wordt afgebakend. Het bepaalt de opdracht aan het uitvoerend team: wordt gekeken naar de mogelijkheden om de veiligheidsopgave te koppelen met andere opgaven? Hoe groot wordt het traject gekozen waarnaar gekeken wordt? Wie moeten betrokken worden? Zijn er andere teams nodig, of hebben we teamleden van andere stakeholders nodig? En daarmee bepaalt het dus ook de mindset en de beweegruimte om al dan niet waterveiligheid en natuurdoelstellingen te verbinden. En het zet andere actoren tijdig in beweging.

Formeel is de initiatieffase geen onderdeel van het HWBP dijkversterkingsproces; de formalisatie van het opnemen van een project op het programma vindt pas plaats na de startbeslissing en dat is dan ook een bestuurlijke verantwoordelijkheid. Het HWBP laat vervolgens een ingangstoets uitvoeren voordat het een beslissing neemt over het opnemen van het project op het HWBP programma.

Het is wenselijk om vroeg in gesprek te gaan met de projectteams en het HWBP. Door vroeg en informeel overleg te starten, zelfs voordat er sprake is van een officieel project, kunnen alle betrokken partijen pro-actief meedenken en bijdragen aan de vormgeving van potentiële projecten. Dit geeft de mogelijkheid om:

- Grondig te verkennen voordat de vlag van een officieel project wordt gehesen;
- Waterveiligheid en natuurdoelstellingen beter te integreren;
- Innovatieve oplossingen te verkennen;
- Draagvlak te creëren bij alle betrokken partijen; en
- Een solide basis te leggen voor het verdere projectverloop.

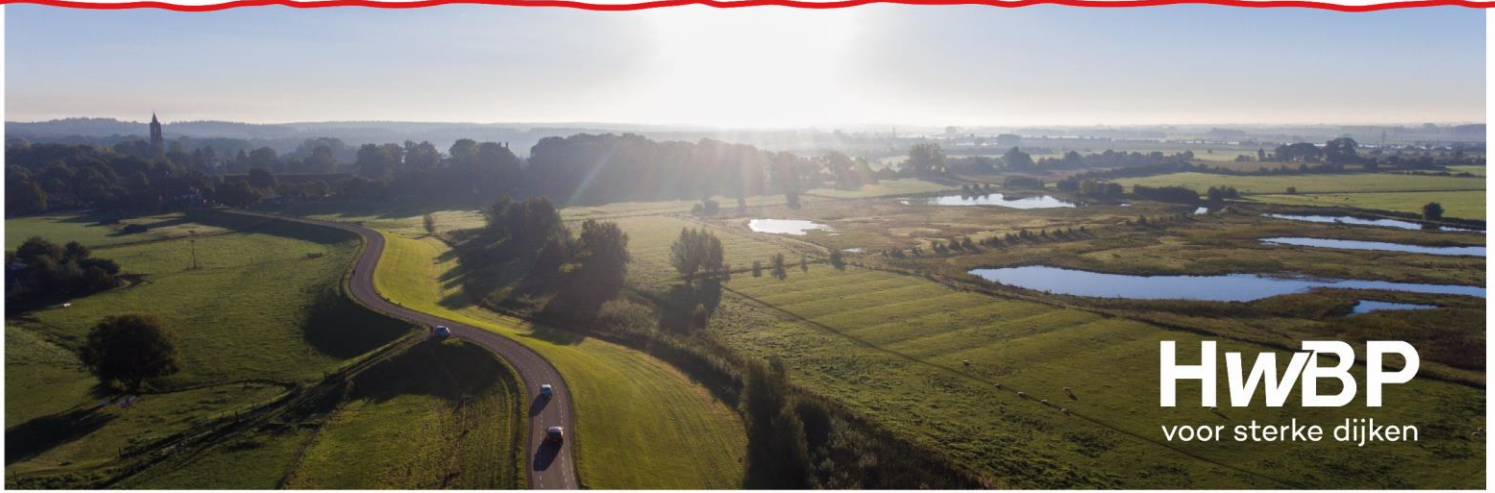
Vroege betrokkenheid kan helpen voorkomen dat het HWBP pas laat kennis neemt van een plan, als het al een project is geworden. Het bevordert een meer integrale en effectieve aanpak van waterveiligheid en natuurontwikkeling.

HWBP
voor sterke dijken

Belangrijke onderwerpen om in beschouwing te nemen in deze fase

Onderwerp	Beschrijving
Integrale scope bepaling	Verdere handvatten om ontwerpend-onderzoekend invulling te geven aan de trajectaanpak. Is hier sprake van een integrale gebiedsontwikkeling, een meervoudige inrichting, of kan een dijkverbetering relatief eenvoudig ingepast worden in de omgeving? Handvat om scope te definiëren van projectgrenzen en integraliteit, waarbij zowel waterveiligheid als natuurontwikkeling kan worden meegenomen. De scope wordt bepaald vanuit de ruimtelijke schaal van het watersysteem en de betekenis voor het gebied waar ingegrepen wordt.
Dubbele doelstelling van een project	Expliciet maken van de dubbele doelstelling van een integraal project: waterveiligheid én natuurontwikkeling. Een project met een dubbele doelstelling neemt beide doelen vanaf het begin gelijkwaardig mee in de projectdefinitie en planning.
Trajectaanpak	Methode voor het systeemgericht bepalen van de ruimtelijke scope, met zicht op andere ontwikkelingen in de ruimtelijke ordening in het gebied. De handreiking trajectaanpak gaat in op onderwerpen als Omgaan met onzekerheid, Betrekken gebiedspartners, Bestuurlijke ambities en capaciteit, Keuzes over het plaatsen in de waterveiligheidsketen.
Projectdefinitie	Start bij visie op duurzame ontwikkeling van het gebied; definieer vanuit de ruimtelijke schaal van het watersysteem en betrek key-stakeholders bij de probleem- en projectdefinitie. De bevindingen van het project Dijken en natuur leiden tot de volgende aanwijzingen: <ul style="list-style-type: none"> • Vertrek vanuit de plek: Begin met het waarderen van de lokale context, inclusief bodem- en watersystemen en sociaal-culturele en cultuurhistorische dimensies. • Integratie van waterveiligheid en natuurdoelstellingen: Zorg ervoor dat beide doelen vanaf het begin worden meegenomen. • Koppelingen met andere opgaven: Zoek naar koppeling met andere projecten en initiatieven.
Omgevingsanalyse	Het in kaart brengen van stakeholders, issues en opgaven.
Probleemanalyse	Vanuit degelijk systeembegrip systematische benaderen om te komen tot urgente problemen en problemen die op de wat langere termijn te voorzien zijn; probleemidentificatie en -analyse.
Startbeslissing	Criteria en processen voor een effectieve startbeslissing. Belangrijk voor projecten, en voor HWBP projecten in het bijzonder, is een stabiele scope.
Ingangstoets voor programma HWBP	Elk traject dat een waterschap aanmeldt voor subsidie wordt onderworpen aan een ingangstoets. In eerste instantie lag het accent op het leren omgaan met de vernieuwde overstromingskansbenadering en het omgaan met onzekere factoren. Inmiddels komt er steeds meer aandacht voor omgeving en duurzaamheid.

Stappen in de Initiatieffase

Het HWBP beschrijft voor de initiatieffase in haar Roadmap Duurzaam HWBP de volgende stappen:

1. Onderzoek voorafgaand aan de verkenning, trajectaanpak
 - a. Oriëntatie speelveld
 - b. Integrale scope bepaling
2. Projectvoorstel
 - a. Richtinggevende opdracht
3. Ingangstoets

Hieronder volgen paragrafen Aandachtspunten en Praktische tips voor projectteams, die naar deze stappen gerangschikt zijn.

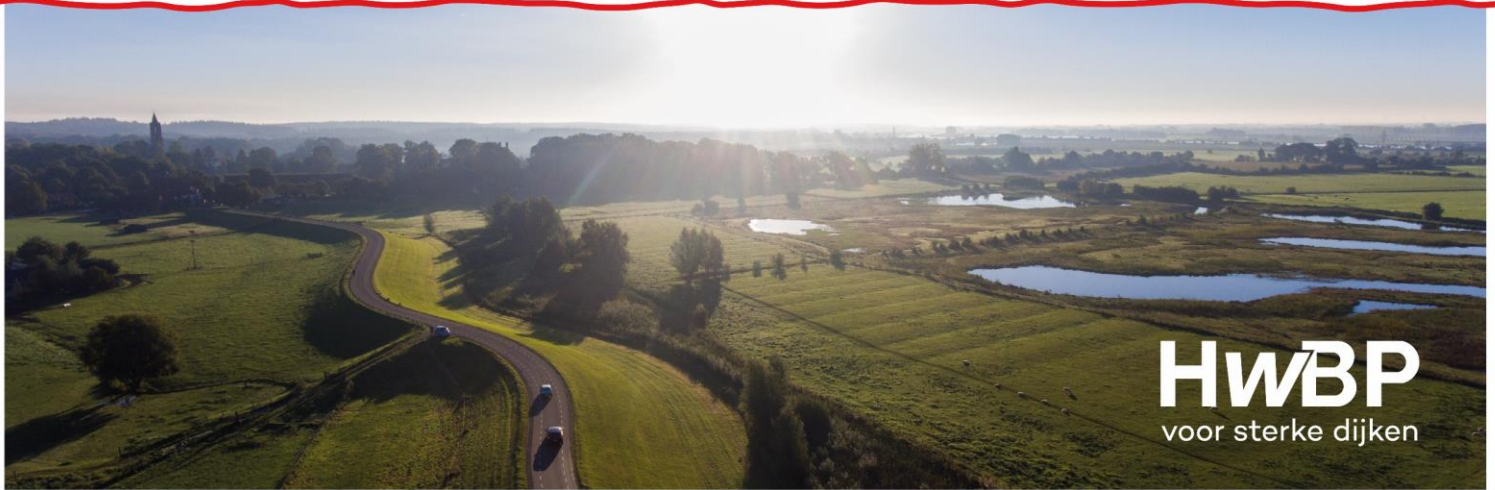
Aandachtspunten

Aandachtspunten vanuit Dijken en Natuur voor de stap Oriëntatie speelveld

- Neem de tijd om deze fase goed voor te bereiden, vanwege dat hier de bakens voor de rest worden gezet.
- Maak een strategische omgevingsanalyse om de maatschappelijke en bestuurlijke context van de opgave in kaart te brengen. Breng op hoofdlijnen de actoren en hun belangrijkste visies en ambities die spelen in het gebied van de opgave in beeld.
- Identificeer kansen voor ruimtelijke kwaliteit. Benut de definitie van de Rijksuniversiteit Groningen, waarin naast Gebruikskwaliteit, belevingskwaliteit en toekomstkwaliteit ook specifiek aandacht wordt gevraagd voor ecologische kwaliteit. In de Roadmap Duurzaam HWBP valt dit onder het vakje "Natuur" in de duurzaamheidsroos. Voeg een checklist voor het identificeren van duurzaamheidskansen toe.
- Sluit aan bij een bestaande gebiedsvisie, en kijk naar factsheet Strategie, visie en beleid in het geval er nog geen gebiedsvisie bestaat. Een sterke gebiedsvisie is essentieel voor een heldere en eenduidige startbeslissing en verkenning. Zoals bij het project Dijkverbetering Eemshaven-Delfzijl (met o.a. Dubbele Dijk en stadstrand Delfzijl/Marconi), kan een bestaande gebiedsvisie het proces aanzienlijk versnellen en verduidelijken

Aandachtspunten vanuit Dijken en Natuur voor de stap Integrale scope bepaling

- Zorg voor een integrale benadering van waterveiligheid en natuurontwikkeling vanaf het begin en ga na of er nog vóóronderzoeken nodig zijn om van types denkbare oplossingen de bijdrage aan de waterveiligheidsopgave, de natuurwaarden of de landschapskwaliteit beargumenteerd op tafel te kunnen leggen.
- Betrek voldoende brede expertise: waterveiligheidsexperts (dijkspecialisten, hydrologen), ecologen en natuurontwikkelingsspecialisten, landschapsarchitecten, klimaatadaptatiespecialisten, planologen en ruimtelijke ordening experts, juridische experts (voor wet- en regelgeving), duurzaamheidsexperts, kostenanalisten en financiële experts, innovatie- en technologie-experts; Beschrijf hoe en wanneer verschillende experts het best kunnen worden betrokken.
- Verken koppelingen met gebiedsontwikkelingen en andere (ecologische) projecten. Waar liggen de kansen, waar zit de energie? Heb ook aandacht voor voorwaarden en de (mogelijke) financieringsbronnen van deze koppelingen van de strategische partners. Hoe eerder dit in beeld is, hoe eerder zekerheid kan worden gegeven of koppelingen gecombineerd kunnen worden met de HWBP opgave.
- Zorg ervoor dat met de gebiedspartners *gezamenlijk* begrip van het water- en ecosysteem, de context en opgaven opgebouwd wordt. Definieer het project:
 - Vertrek vanuit de identiteit van de plek. Maak samen een landschapsbiografie om de unieke kenmerken en geschiedenis van het gebied te begrijpen.
 - Betrek alle belanghebbenden en luister naar alle stemmen in het gebied.
 - Creëer een 'common ground' voor een gezamenlijke drijfveer om het gebied mooier, veiliger en toekomstbestendiger te maken.

HWBP
voor sterke dijken

- Rond af met een heldere probleemanalyse en een scherpe dubbeldoelstelling t.b.v. de volgende stap: de richtinggevende opdracht.

Aandachtspunten vanuit Dijken en Natuur voor de stap Richtinggevende opdracht

- Onderzoek wijst uit dat als je integraal wilt werken je niet alleen de scope moet verbreden en meer partijen moet betrekken maar ook andere aspecten van een project anders moet inrichten. Aandacht is ook nodig voor het anders omgaan met verantwoordelijkheden, financiering, tijdpad en besluitvorming. Meer achtergronden vind je in een artikel door Joanne Vinke (zie de leestips).
- Zorg voor zorgvuldige formulering van doelstellingen, opdracht en scope in het begin als voorbereiding op de startbeslissing voor het starten van een project. Met een heldere scope en doelen worden ADC-toets en passende beoordeling in de vervolgfases vooral instrumenteel (Bestia et Lex, 2024).
- Stel het IPM-team samen, mobiliseer voldoende inhoudelijke expertise (ook voldoende juridische en ecologische kennis).
- Inventariseer juridische implicaties.
- Maak voor- en nadelen inzichtelijk en leg dit vast. Veranker de betrokkenheid van andere overheden, bijvoorbeeld via een startnotitie, programmeringsafspraken of samenwerkingsovereenkomst.

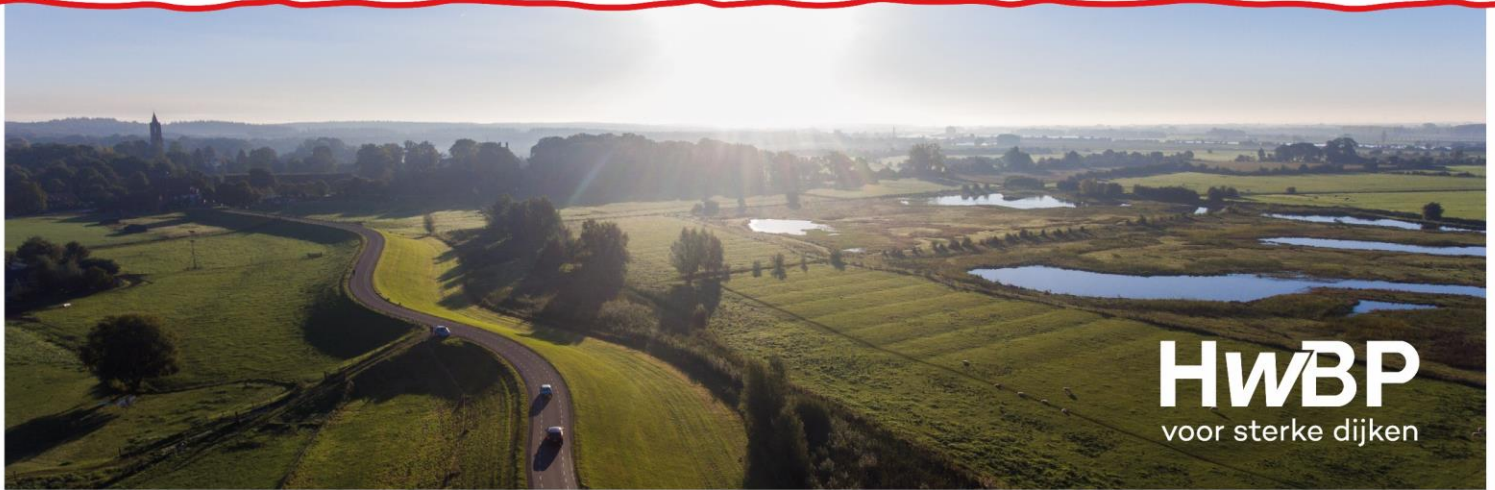
Aandachtspunten vanuit Dijken en Natuur voor de stap Ingangstoets

- Geef de onafhankelijke voorzitters die de ingangstoetsen begeleiden mee dat het bepalen van de stabiliteit van de scope niet alleen over technisch-fysische aspecten gaat, maar ook het integraliteitsniveau betreft.

Praktische tips voor projectteams

Tips vanuit Dijken en Natuur voor de stap Oriëntatie speelveld

1. Laat je inspireren door de film Samenwerken op de grens van dijk en natuur voor het voeren van een goed gesprek, specifiek aflevering 1: De opgave en het verlangen en aflevering 3: de Brede Groene Dijk. Kijk hier: <https://storymaps.arcgis.com/stories/af76f868d69a49de871e65ab4ff113e6>
2. Strategisch Omgevingsmanagement (belangenmanagement op basis van het mutual gains gedachtegoed) draagt bij aan het combineren van opgaven met verschillende partijen. Benut de Taart-benadering, ook bekend uit Mutual Gains en Strategisch Omgevingsmanagement: maak de taart groter zodat mee-schakelen met andere opgaven en het creëren van meer baten mogelijk wordt. Deze benadering vormt de basis voor het omgevingsmanagement bij HWBP-projecten. HWBP biedt hiervoor opleidingen aan omgevingsmanagers. Betrek alle relevante stakeholders vanaf het begin.
3. Het HWBP biedt basistrainingen Strategisch Omgevingsmanagement aan.
4. Vanuit het strategisch omgevingsmanagement wordt ook richting gegeven aan het communicatieplan, dat effectieve communicatie ondersteunt. Een bekende methode is de Factor C methode (zie koppeling Leidraad Factor c onder meer lezen).
5. Lees het juridisch advies dat in het kader van het project Dijken en natuur opgesteld werd (Bestia et Lex, 2024) en lees hoe habitat-banking op een iets groter schaalniveau dan een dijkversterkingstraject voor beider doelbereik mogelijkheden opent (Gruppen, 2024).
6. Benut je netwerk voor het horen van ervaring van anderen; durf daar naar te vragen.
7. Blijf in contact met de provincie voor het provinciaal beleid. Actieve provincies zijn bij uitstek gesteld voor het oppakken van integrale vraagstukken en het vinden van integrale oplossingen, passend in het provinciale omgevingsbeleid. Zij zijn zeer instrumenteel in het maken van de verbinding tussen opgaven. Blijf ook in contact met Rijkswaterstaat (RWS) in hun rol als beheerder van de grote wateren. Voor dijken langs de grote wateren zoals het IJsselmeer, het rivierengebied, de Waddenzee en de Zuidwestelijke Delta: leg ook de verbinding naar PAGW (Programma Aanpak Grote Wateren) om integrale samenwerking te bevorderen.

HWBP
voor sterke dijken

Tips vanuit Dijken en Natuur voor de stap Integrale scope bepaling

1. Een kick-off workshop creëert een gezamenlijk startpunt en gezamenlijk begrip voor de scope.
2. Benut de Integrale scope bepaling methode (RWS ontwerpt, 2020) en neem de tips uit de trajectaanpak (Unie van Waterschappen, 2023) mee in de keuzes over de breedte van de scope en de grootte van het aan te pakken traject. Voeg daarin ook overwegingen omtrent het ecosysteemgedrag in. Breng opgaven in beeld, stem af met andere gebiedspartners en verken samen de mogelijkheden om opgaven te combineren.
3. Gebruik van een gebiedsvisie als basis voor de projectdefinitie helpt bij bepalen van een passende scope binnen de bredere context. Beantwoord de vraag: wat is er in dit gebied aan de hand op de korte en op de lange termijn - redeneer daarbij niet alleen vanuit het water- en ecosysteem maar ook vanuit cultuurhistorie en sociaal-culturele identiteit van het gebied.
4. Maak de connecties tussen uitvoeringsorganisatie en beleidsafdelingen en beheersafdelingen van het waterschap. Werk samen aan een visie en beleid dat concreet wordt gemaakt in een gebiedsprogramma. Zorg voor heldere KPI's om de voortgang op waterveiligheid en ecologische kwaliteit te monitoren. Maak de logische verbinding naar de beheersafdelingen. Beleid, uitvoering en beheer horen in logisch verband te staan tot elkaar. De Unie van Waterschappen biedt handreikingen om waterschappen te ondersteunen.
5. Integreren van ruimtelijke kwaliteitscriteria in de projectdefinitie draagt bij aan een toekomstbestendige scope. Ecologische kwaliteit is meetbaar te maken: RuG definieert in Ruikwalab de volgende deelaspecten: a) Abiotische kwaliteit (De kwaliteit van bodem, water en lucht), b) Biodiversiteit (de verscheidenheid aan dieren- en plantensoorten in het landschap c) Ecologische netwerken (de mate waarin verschillende habitats met elkaar zijn verbonden) en d) Natuurlijke processen (de aanwezigheid van gebiedseigen natuurlijke processen).
6. Een multidisciplinair team zorgt voor een brede basis van expertise, essentieel voor een solide projectbasis. Denk ook na over hoe je binnen het project borgt dat techniek, ecologie en omgeving voor de opgave hand in hand gaan? Optimalisaties vanuit techniek en de context van de opgave bieden daar vaak kansen voor.
7. Gebruik van GIS-technologie voor integrale gebiedsanalyse, inclusief ecologische aspecten.
8. Implementatie van digitale samenwerkingsplatforms voor stakeholderbetrokkenheid, inclusief natuurorganisaties.
9. Toepassing van scenario-planning technieken voor toekomstbestendige projectdefinitie, rekening houdend met zowel waterveiligheid als natuurontwikkeling.

Concrete voorbeelden

Dubbele dijk en Brede Groene Dijk

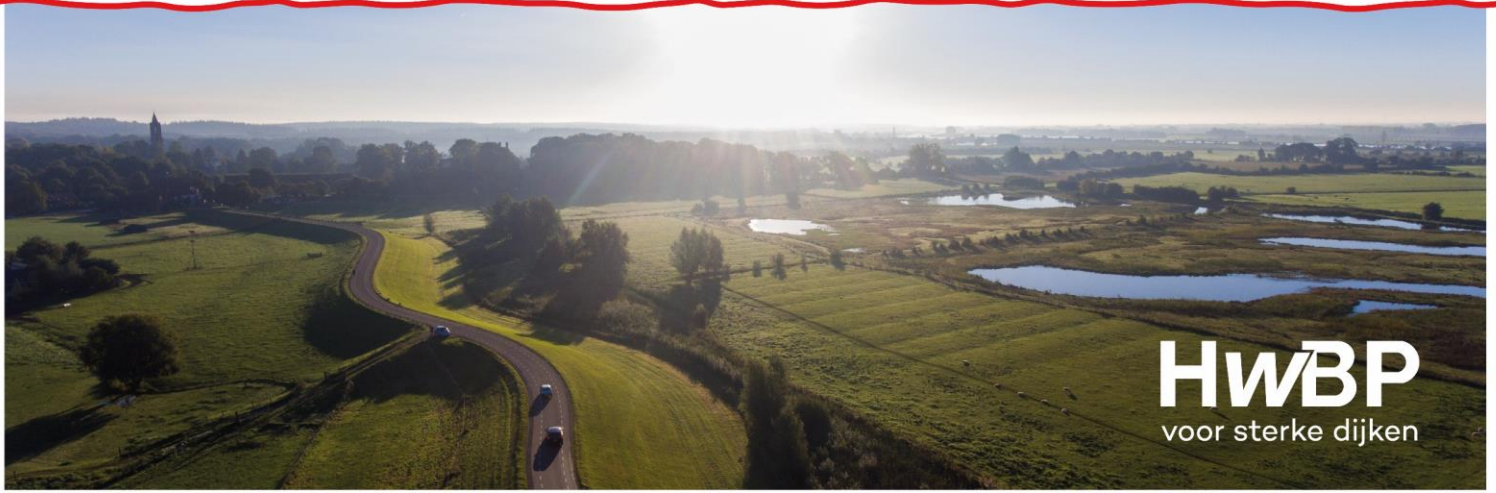
Deze projecten illustreren effectieve stakeholderbetrokkenheid en integratie van de dubbele doelstellingen in de initiatieffase.

- Vroege betrokkenheid: Het project organiseerde workshops met lokale gemeenschappen en natuurorganisaties om hun input te verzamelen voor de projectdefinitie.
- Gebiedsanalyse: Er werd een uitgebreide gebiedsanalyse uitgevoerd die zowel waterveiligheid als natuurwaarden in kaart bracht, wat resulteerde in een geïntegreerde probleemanalyse.
- Innovatieve scopebepaling: De projectgrenzen werden flexibel gedefinieerd om ruimte te bieden aan natuurlijke processen en toekomstige aanpassingen.
- Communicatiestrategie: Er werd een meerlaagse communicatiestrategie ontwikkeld om verschillende doelgroepen te bereiken en hun betrokkenheid te waarborgen.

Het 2Seas programma (aspecten specifiek voor de initiatieffase):

Dit project dient als inspiratie voor het integreren van klimaatadaptatie en natuurontwikkeling in de initiële projectdefinitie.

- Scenarioplanning: In de initiatieffase werden verschillende toekomstscenario's ontwikkeld om de robuustheid van de projectdefinitie te testen.
- Stakeholder mapping: Er werd een uitgebreide stakeholder mapping uitgevoerd om alle relevante partijen te

HWBP
voor sterke dijken

identificeren en hun belangen in kaart te brengen.

- Integrale probleemanalyse: Het project ontwikkelde een methodiek voor het integreren van waterveiligheids- en natuurdoelstellingen in één coherente probleemanalyse.
- Expertpanel: Er werd een multidisciplinair expertpanel samengesteld om de initiële projectdefinitie kritisch te beoordelen en te verrijken.

Meer lezen

- Link naar de film: <https://storymaps.arcgis.com/stories/af76f868d69a49de871e65ab4ff113e6>
- Hoofdadvis van het project Dijken en natuur (Waterschap Drents Overijsselse Delta, 2024)
- Alternatieventoets bij ADC-beoordeling: wie “A” zegt moet ook “D” zeggen (Bestia et Lex, 2024)
- Eind 2024: Wet en regelgeving: J. Gruppen
- Tijd voor een kwaliteitskering! Samen de puzzel leggen voor meer ruimtelijke kwaliteit in dijklandschappen (Ruikwalab, 2024)
- Leidraad Factor C: [Factor C | Vakkennis | CommunicatieRijk](#) en Communicatiekompas met tools en hulpmiddelen
- Integrale scopebepaling waterveiligheidsopgaven (RWS-Ontwerpt, oktober 2020)
- HANDREIKING TRAJECTAANPAK: Strategische keuzes bij de aanpak van een waterveiligheidsopgave aan een dijktraject. Versie II (Unie van Waterschappen, december 2023)
- Handreiking projectbesluit omgevingswet, een handreiking om te komen van projectplan Waterwet tot projectbesluit Omgevingswet. Unie van Waterschappen, juni 2020
- Alternatieventoets bij ADC-beoordeling: wie “A” zegt moet ook “D” zeggen (Bestia et lex, 2024)
- Ecoshape (2024): Nature-based solutions voor Dijken en natuur. Een overzicht van Nature based solutions die toegepast kunnen worden in de Nederlandse dijkensector. 10 oktober 2024.
- Diversification of flood risk management in the Netherlands, implications for boundary judgement practices. Joanne Vinke – de Kruijff, Lissette Groefsema, Karin A.W. Snel, 5 september 2024.
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/jfr3.13028> .
- Crossing sectoral borders: Karin Snel, Joanne Vinke-de Kruijff, Bas Borsje en Leentje Volker (onder review). An insider's perspective on integrative approaches to flood risk adaptation and nature conservation in the Netherlands.
- Eind 2024: Wet en regelgeving: J. Gruppen